

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СПОРТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

PROBLEMS OF REGULATING LEGAL RELATIONS IN THE SPORTS LAW OF UKRAINE: TODAY'S CHALLENGES

Миргород-Карпова В.В., к.ю.н.,
заступник директора Навчально-наукового інституту права з наукової роботи,
старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумський державний університет

Конституцією України в частині 4 статті 49 закріплено: «...Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту...» [1]. Цим самим Україна визначила, що спортивна діяльність є однією з пріоритетних напрямків. При цьому, розвиток та модернізація галузі виступає невід'ємною частиною української політики та держави і цілому.

Стаття присвячена дослідженню стану спортивної галузі, зокрема визначення її управління. У статті проаналізовано той факт, що спортивне право в Україні має фундамент для розвитку. За час незалежності нашої держави спорт почав посідати самостійне місце, як в національному законодавстві, так і на практиці.

Було визначено, що у багатьох країнах спортивне право стало самостійною галуззю ще з 90-х років минулого століття. У цей час тільки зароджувалось державне управління Україною, тому спортивне право не мало такого значення, як має зараз. У статті визначено нормативно-правові акти, які забезпечують функціонування галуззю. Після аналізу нормативної бази, були визначено, що законодавство, яке регулює спортивну діяльність держави вимагає систематизації та імплементації європейських норм.

Проте спортивна газель України вимагає масштабної реформи. У ході впровадження реформи має бути виокремлено спортивне право, а також має пройти його кодифікація. Окрім цього, варто поділити публічне управління галуззю та приватне управління для досягнення більшої ефективності.

Акцентована увага на тому, що роль спортивних досягнень для держави має бути підвищена. Існує величезна кількість проблем, яка впливає на результат спортивних здобутків на міжнародній арені. Проблеми сягають різних рівнів починаючи від занедбаних спортивних залів до неналежного фінансування. Стаття спрямована на те, щоб звернути увагу на те, що має бути проведено масштабне реформування галузі для досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: спортивне право, система менеджменту спорту, державне управління, третейський суд, джерела права, фізична культура і спорт.

Article 49, part 4 of the Constitution of Ukraine stipulates: «...The state takes care of the development of physical culture and sports...» [1]. By this, Ukraine has determined that sports activity is one of the priority directions. At the same time, the development and modernization of the industry is an integral part of Ukrainian politics and the state as a whole.

The article is devoted to the study of the state of the sports industry, in particular, the definition of its management. The article analyzes the fact that sports law in Ukraine has a foundation for development. During the independence of our country, sport began to occupy an independent place, both in national legislation and in practice.

It was determined that in many countries sports law has become an independent branch since the 90s of the last century. At that time, the state administration of Ukraine was just emerging, so sports law was not as important as it is now. The article defines normative legal acts that ensure the functioning of the industry. After the analysis of the regulatory framework, it was determined that the legislation regulating the sports activities of the state requires the systematization and implementation of European norms.

However, the sports gazelle of Ukraine requires large-scale reform. In the course of implementing the reform, sports law should be singled out, and its codification should also take place. In addition, it is worth dividing public management of the industry and private management to achieve greater efficiency.

Focused attention on the fact that the role of sports achievements for the state should be increased. There is a huge number of problems that affect the result of sports achievements in the international arena. The problems reach different levels, from neglected sports halls to inadequate funding. The article aims to draw attention to the fact that a large-scale reform of the industry should be carried out to achieve the set goals.

Key words: sports law, sports management system, state administration, arbitration court, sources of law, physical culture and sports.

Розвиток спорту серед населення має сформований культ здорового способу життя, підготовка спеціалістів для служби в органах державної влади, де фізична підготовка є пріоритетною, а також спроможність захищати державу.

На сьогоднішній день Україна проходить важкий етап реформування багатьох галузей, сфера фізичної культури та спорту не є винятком. На жаль, суспільні відносини, які формують навколо спорту не є достатньо врегульованими не у сфері державного управління, не у правовому полі. Потреба у докорінних змінах у сфері спорту, зумовлена тим, що за той проміжок часу, який сфера перебувала у вільному розвитку без державного втручання перелік питань, які вимагають вирішення збільшився в рази. Ми вбачаємо причину того, що галузь не зазнавала достатнього врегулювання у тому, що деякий час спорт в Україні розглядали в об'єднанні з туризмом. Так, у своїй науковій роботі М. Олійник та А. Скрипник «Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні» окреслювали спорт і фізичну куль-

туру разом із туризмом, як об'єкти організації та управління [2]. Фактично, на початку 21 століття спортивна галузь не вважалась самостійною та відокремленою. Одним із дослідників суспільних відносин у сфері спорту є доктор юридичних наук А. Апаров [3], який виступає одним із перших вітчизняних вчених, який висловлює думку про існування в Україні спортивного права, зокрема таке твердження висловлено у навчальному посібнику його авторства за 2012 рік.

У своїй роботі «Концепція спортивного права: огляд ключових аспектів» А. Апаров розкриває зміст спортивного права в Україні як певної сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини, котрі виникають та розвиваються у сфері спорту. Дані суспільні відносини тісно взаємопов'язані з такими категоріями як «спорт», «фізкультурно-оздоровча діяльність», «спортивна діяльність», а відносини фактично отримали назву – «спортивні» [4, С. 9].

Розглядаючи питання державного управління фізичною культурою та спортом в Україні, ми вважаємо за

необхідне акцентувати увагу на питанні особливостей створення та формування спортивного права в Україні в сучасних умовах. З даного приводу слушною є позиція З. П. Дубінської, яка стверджує, що формування нових галузей права відбувається як результат розростання підгалузі права – перехід підгалузі права в новий якісний стан. Дана обставина дає можливість не лише по-новому моделювати правове регулювання, але й фактично забезпечує виникнення нових оригінальних правових конструкцій, які були б неможливими без відповідного відокремлення й автономізації правового матеріалу [5, С. 33].

В окремих країнах англосаксонського та романо-германського права ще з 90-х років минулого століття спортивне право виокремлюється як особливий правовий комплекс, формуються спеціальні спортивні судові установи, відкриваються програми навчання спеціалістів у освітніх закладах [5, С. 42]. Натомість в Україні спортивне право перебуває на стадії зародження та юридичного відокремлення від інших галузей права. З цього приводу, А. Апаров пропонує визначати спортивне право як комплексну галузь права, яка перебуває на стадії свого становлення, розвитку та формування, а відтак, галуззю правової системи яка набуває ознаки відносної самостійності [4, С. 9]. У свою чергу, Г. Ю. Бордогової визначає, що з метою впорядкування всіх правових відносин, котрі виникають у сфері фізичної культури і спорту, доцільним є визначення спортивного права в окрему галузь. При цьому науковець звертає увагу, що спортивне право перебуває на стику багатьох галузей і включає в себе велику кількість елементів з інших галузей та підгалузей права, зокрема цивільного, трудового, фінансового, міжнародного [6]. Продовження даної позиції можна прослідкувати в роботах Р. С. Мельника, який вказує на те, що задля визначення окремої галузі права, необхідним виступає дотримання концепції поділу за ознаками предмету і методу правового регулювання. Разом з тим, вважаємо, що на сьогодні спортивне право вже сформовано як галузь та перебуває на етапі свого правового закріплення. На підтвердження даної позиції зазначимо, що в юридичній літературі під галуззю права розуміється відносно самостійна сукупність юридичних норм, що регулюють якісно однорідну сферу суспільних відносин специфічним методом правового регулювання [5, С. 43]. Сфера фізичної культури і спорту, у рамках якої функціонують спортивні правовідносини, висвітлюється через перерахунок видів діяльності: «фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивну реабілітацію, дитячо-юнацький спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, олімпійський спорт тощо» [4, с.10]. На нашу думку, переховані суспільні відносини є однорідними, а отже галузь спортивного права в Україні існує.

Для спортивного права як будь-якій іншій галузі або підгалузі вітчизняного права, характерним є наявність системи джерел права, які в повній мірі відображають зовнішню форму приписів та законодавчого закріплення правовідносин даної сфери. В юридичній літературі до системи джерел права традиційно відносять нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, правовий прецедент, правовий звичай. Л. Луць у своїй роботі «Загальна теорія держави та права» характеризує нормативно-правовий акт, як документ, що приймається компетентним суб'єктом та є формально-обов'язковим волевиявленням правотворчого суб'єкта, містить норму права та принципи права, є загальнообов'язковим для адресатів, діє в часі і поділяє їх на види: за суб'єктами правотворчості, за юридичною силою, за характером та обсягом дії [8, С. 194]. Зауважимо, що нормативно-правовий акт у правовій системі України є фундаментальним джерелом права. Враховуючи це, до нормативно-правових актів, як джерел спортивного права, вважаємо за можливе віднести Конституцію України [1], Закони України «Про

фізичну культуру і спорт» [9] від 24.12.1993 року № 3808-ХІІ, «Про антидопінговий контроль у спорті» [10] від 20.03.2020 року № 524-ІХ, «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [11] 03.07.2018 року № 2307-VІІІ, «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» [12] від 08.07.2011 року № 3673-VІ, «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [13] від 03.11.2015 р. № 743-VІІІ, тощо. Особливу роль для розвитку джерел спортивного права в Україні відіграє Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [14] затверджена 4 листопада 2020 р. № 1089.

Погоджуємося з позицією Х. Олійник, який слушно зауважує, що стан законодавства у галузі фізичної культури та спорту в нашій державі вимагає гармонізації, уніфікації та систематизації. З кожним днем все більше актуалізується необхідність узгодження норм вітчизняного спортивного права із міжнародними стандартами та правилами. Нормативно-правові акти видаються різними державними органами, мають неоднакову юридичну силу, не співпадають за часовим виміром, поширюються на різне коло суб'єктів і різний територіальний простір. Тому природно, що з часом між законодавчими актами виникають суперечності, а збільшення кількості таких актів лише ускладнює їх практичне використання для врегулювання тих чи інших відносин. Крім того, акти, видані в різні періоди часу, неоднаково регулюють суспільні відносини, що створює передумови для існування ряду колізій та суперечностей в законодавстві. Зауважимо, що законодавство не в змозі ефективно функціонувати, якщо воно не є системою, складові якої тісно взаємопов'язані між собою та узгоджені, їх взаємовплив ретельно регламентується чітко встановленою ієрархічною побудовою [15, С. 157].

На нашу думку, правове регулювання відносин у сфері спорту передбачає поєднання, як елементів публічного права, так і елементів приватного права. Наприклад, коли йдеться про фінансування спорту з державного бюджету або керування з боку держави – це стосується публічного права. А у випадку, коли йдеться про укладання контрактів між спортсменами і спортивними клубами – матиме місце саме регулювання приватно-правових відносин. Таким чином, одне з головних завдань правового регулювання відносин у сфері спорту – забезпечити баланс між публічно-правовим і приватно-правовим регулюванням [5, С. 71].

Основною проблемою на сьогоднішній день є той факт, що балансу у регулюванні спортивної галузі немає. Ми можемо визначити, що публічно-правове регулювання у сфері спорту, передбачає існування системи державних органів, які здійснюють державне регулювання з даного питання. Зміст сучасної системи державного управління у сфері фізичної культури і спорту в Україні зображений у таблиці 1.

Аналізуючи наявну систему державного управління спортивною галуззю можна лише зробити висновок щодо необхідності реформування. Починати реформування варто не лише зі зміною підходів до управління, а з того, щоб визнати спортивне право на законодавчому рівні як самостійну галузь права. Також першочерговим має стати не лише врегулювання публічного управління даною галуззю, а й окреслення меж приватно-правового регулювання, наприклад надати повноважень з розвитку видів спорту федераціям з видів спорту, а Національному олімпійському комітетові України передати повноваження представництва спорту вищих досягнень на світовій арені [5, 184].

Заслугує на увагу наукове дослідження О. Заярного та А. Куца, які у своїй роботі «Спортивне право в Україні. Ознаки самостійної галузі» зазначають, що спортивне право як елемент системи права України за своїми

Система органів управління у сфері фізичної культури та спорту в Україні

№ п/п	Назва органу	НПА	Зміст повноважень
1.	Верховна Рада України	Закон України «Про Верховну Раду України» 10.02.2010 № 1861-VI	визначає державну політику й здійснює законодавче регулювання відносин в сфері фізичної культури та спорту, а також здійснює в межах своїх повноважень контроль за реалізацією державної програми розвитку цієї сфери й за виконанням законодавства про фізичну культуру та спорт.
2.	Кабінет Міністрів України	Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII	надає інформацію Верховній Раді України щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури і спорту, затверджує порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури і спорту серед працівників і військовослужбовців правоохоронних органів на певний бюджетний рік тощо.
3.	Міністерство молоді та спорту України	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України» від 2 липня 2014 р. № 220	є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міністерство молоді та спорту України входить до системи органів виконавчої влади і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки, інновацій та інформатизації, інтелектуальної власності, молоді, фізичної культури та спорту.
4.	Управління у справах сім'ї, молоді і спорту обласної державної адміністрації	Постанови Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2012 року N 887 "Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації"	бере участь у підготовці пропозицій до проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці; вносить пропозиції щодо проекту відповідного місцевого бюджету; забезпечує ефективне і цільове використання відповідних бюджетних коштів; бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку; розробляє проекти розпоряджень голови місцевої держадміністрації, у визначених законом випадках – проекти нормативно-правових актів з питань реалізації галузевих повноважень.
6.	Органи місцевого самоврядування	Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 року № 280/97-ВР	сприяють розвитку самодіяльного масового спорту (основу його становлять різноманітні фізкультурно-спортивні секції), заохочують і стимулюють діяльність підприємств, установ, організацій і громадян у цій сфері. Місцеві ради запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури та спорту, організацію відпочинку.

Джерело: складено автором на основні досліджень С. В. Ліцук [16].

нормативними і функціональними властивостями поступово починає набувати ознак самостійної галузі вітчизняного права, у межах якої об'єднуються конкретні правові інститути, зокрема, інститут спортивного посередництва, інститут спортивного арбітражу, інститут антидопінгового й регламентного спортивного права тощо. Аргументом на користь самостійності спортивного права може бути й характер окремих правопорушень у цій сфері та відповідальність за їх вчинення. Так, законодавство у галузі фізичної культури і спорту передбачає такі санкції, як дискваліфікація гравця, обмеження участі в матчах, турнірах, виключення спортивної команди (клубу) зі складу галузевих об'єднань, турнірів, змагань чи обмеження такої участі [17, С. 14].

Інша проблематика підіймається в роботах З. Дубінської, яка акцентує увагу також на створення в Україні третейських судів у спорті. Науковиця зауважує, що прийнятий у 2004 році Закон України «Про третейські суди» [18] не поширює свою дію на сферу спортивної діяльності. При цьому додає, що необхідним залишається визначення засад правового регулювання відповідних правовідносин професійного спорту загалом, шляхом прийняття окремого законодавчого акту, який би на національному рівні чітко визначить основні питання професійного спорту та спорту вищих досягнень, особливо в частині розгляду спорів у професійному спорті та спорті вищих досягнень, за допомогою постійно діючого арбітражу, (третейський розгляд) таких спорів [5, с.185]. Аналогічна позиція прослідковується і в роботах М.Саннікової. Так, науковиця наголошує на доцільності питання про створення спеці-

альної підготовки фахівців зі спортивного права, у тому числі суддів спортивних арбітражних судів. Це забезпечить успішну конкуренцію нашої держави у міжнародній спортивній спільноті та оптимальну організацію внутрішнього ринку й професійного спорту в цілому [7].

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можна тільки ще раз підкреслити важливість початку роботи з галуззю, чіткого визнання спортивного права як галузі права, а також ухвалення необхідного кодифікованого нормативно-правового акту з даного питання. Зауважимо, що на сьогодні ми спостерігаємо побудову галузі практично з чистого аркушу.

Висновки. Стратегією розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року були затверджені такі цілі як: створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів, забезпечення рівних прав і можливостей до занять фізичною культурою і спортом усіх категорій населення України стимулювання створення спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі, удосконалення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також сприяння популяризації та поширенню здорового способу життя, організації змістовного дозвілля [14]. На сьогоднішній день ці цілі є недосяжними. Окрім нагальної проблеми ефективного державного фінансування, існує проблема з недостатнім державним управлінням галузі. У спортивному праві настільки багато викликів та проблем, що необхідність будувати нову систему управління підвищується з кожним днем. Система-

тизація законодавства, впровадження міжнародних стандартів у сферу, визначення правового статусу всіх, хто до спорту дотичний, побудова інфраструктури для розвитку

спорту, антидопінгова сфера, впровадження арбітражних суддів, надання повноважень спеціальним органам і т.д. – це тільки частина задач, які наявні у галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 26.06.1996. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Олійник М.О. Скрипник А.П. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні. Х.: Харківський державний інститут фізичної культури, 2000. 292 с.
3. Спортивне право України: навч. посіб. для студ. внз / А. М. Апаров; Київ. держ. акад. вод. трансп. ім. Гетьмана П. Конашевича Сагайдачного. К.: Істина, 2012. 518 с.
4. Апаров А. М. Концепція спортивного права: огляд ключових аспектів. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. Серія: Правознавство. 2017. Т. 22. Вип. 1 (30). 6–19 с.
5. Дубінська З.П. Особливості врегулювання правовідносин у сфері спорту: теоретико-правовий підхід: дис. на здобуття наук. ступеня док. філософії. Львів. 2021. 220 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3675/1/dubinska_d.pdf (дата звернення: 26.10.2022).
6. Бордюгова Г.Ю. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України»: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11. Київ: 2009. 19 с.
7. Саннікова М. Актуальні проблеми правового регулювання та законодавства у сфері фізичної культури і спорту в Україні. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2019. № 3(71). С. 37–42.
8. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: Навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). К.: Атіка, 2007. 412 с.
9. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 26.10.2022).
10. Про антидопінговий контроль у спорті: Закон України від 20.03.2020 р. № 524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19> (дата звернення: 26.10.2022).
11. Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні: Закон України від 03.07.2018 р. № 2307-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1954-14> (дата звернення: 26.10.2022).
12. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів: Закон України від 08.07.2011 р. № 3673-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
13. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 03.11.2015 р. № 743-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
14. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року від 4 листопада 2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2022).
15. Олійник Х.А. Систематизація українського законодавства: проблеми та перспективи вдосконалення. *Державотворення та право творення в контексті євроінтеграції: тези доповідей, виступів і повідомлень*. 2016. № 9.12. С. 156–159.
16. Лішук С.В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні. ДКС-Центр. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?or=1&z=794> (дата звернення: 26.10.2022).
17. Заярний О.А., Куц А. В. Спортивне право в Україні. Ознаки самостійної галузі. *Юридичний Вісник України*. 2011. № 50 (17–23 грудня). С. 14
18. Про третейські суди: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 26.10.2022).